

กสม. ๓

ข้อเสนอแนะ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕

ข้อเสนอแนะ ที่ ๔/๒๕๖๕

เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
รวมทั้งข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง กรณีสิทธิใน
กระบวนการยุติธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

๑. ความเป็นมา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณากรณีที่มีการร้องขอให้ดำเนินการ
จัดทำความเห็นและเสนอแนะให้มีการปรับปรุงและแก้ไขมาตรฐานการให้ความเห็นเชิงวิชาการของ
แพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ และปัญหาเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ที่ทำการชันสูตรพลิกศพ
ซึ่งอาจกระทบต่อสิทธิในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกรณีเมื่อแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือกระบวนการ
ตรวจสอบซ้ำเพื่อเป็นหลักประกันและยืนยันความถูกต้องของผลการชันสูตรที่ชัดเจน

โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า การชันสูตรพลิกศพเป็นกระบวนการ
ที่อาศัยความรู้ทางการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อให้ทราบสาเหตุการตายและพฤติกรรม
การตาย (cause and manners of death) ว่าเกิดจากการกระทำผิดอาญาหรือไม่ อันเป็นขั้นตอนหนึ่งของ
กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ
สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิในชีวิตที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้รับ
การรับรองตามต่อไปนี้

(International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ข้อ ๖ ซึ่งรัฐมีหน้าที่จะต้องปกป้องสิทธิในชีวิตด้วยการสร้าง
กรอบแห่งกฎหมายเพื่อมิให้มีการพรากชีวิตของบุคคลไปโดยอำนาจใจ ตลอดจนประกันว่าเหยื่อมีสิทธิที่จะ
ได้รับการเยียวยาจากการถูกกลั่นเม็ดสิทธิในชีวิตและร่างกายนั้น ทั้งยังเป็นพื้นฐานของการสอบสวน
การตายทั้งระบบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภารกิจพื้นฐานของรัฐในการมุ่งรักษาความปลอดภัยให้กับประชาชน
ในสังคม รวมไปถึงการรักษามาตรฐานของคุณภาพชีวิตของผู้คนให้ปลอดพันจากภัยคุกคามทั้งจาก

/อาชญากรรม...

อาชญากรรม โรคระบาด และภัยพิบัติ อันรวมไปถึงการรักษาความมุติธรรมโดยการเปิดเผยความเป็นจริงให้เป็นที่ประจักษ์ ดังนั้น เมื่อมีการตายเกิดขึ้น รัฐจึงต้องมีระบบการจัดการเกี่ยวกับการตายให้สอดคล้องและมีประสิทธิภาพไปทั่วระบบ ไม่เฉพาะแต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกิจในด้านอำนวยความมุติธรรมเท่านั้น

๒. การพิจารณาเบื้องต้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน โดยการเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางเพื่อบังคับแก้ไข หรือส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะกรรมการรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) และมาตรา ๔๗ ทั้งนี้เห็นว่า กระบวนการซัสรุตรพลิกฟ้มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายหลักที่กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนเกี่ยวกับการพิสูจน์ให้ทราบถึงเหตุและพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลถึงแก่ความตาย โดยมุ่งไปยังการค้นหาความจริงซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมอันเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีจึงอยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่จะดำเนินการได้

๓. การดำเนินการ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาจากการศึกษาข้อเท็จจริง บทบัญญัติของกฎหมาย หลักการสิทธิมนุษยชน เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสอบถามความเห็นจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา ดังนี้

๓.๑ การรับฟังความเห็น

๓.๑.๑ การจัดประชุมรับฟังความเห็น

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เชิญผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบด้วย สำนักงานคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สมาคมแพทย์นิติเวชศาสตร์แห่งประเทศไทย สำนักงานเลขานุการแพทย์สถาบันกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม กองทัพบก [REDACTED]

[REDACTED] ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาให้ข้อเท็จจริงเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๔ และวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

๓.๑.๒ การสอบถามหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับหนังสือให้ความเห็นจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- (๑) หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ตช ๐๐๑๑.๒๕/๑๒๕๗ ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓
- (๒) หนังสือกระทรวงสาธารณสุข ที่ สธ ๐๒๐๗.๐๖/๑๐๘๖๑ ลงวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓
- (๓) หนังสือสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ด่วนที่สุด ที่ ยศ ๑๐๐๔/๓๐๗๑ ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๓.๒ หลักการ แนวคิด หลักกฎหมาย และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

๓.๒.๑ หลักสิทธิมนุษยชน หลักการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

(๑) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) และความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำติกรรมระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ฉบับที่ ๓๖ ข้อ ๖ สิทธิในชีวิต

(๒) พิธีสารมินนิโซตาว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนกรณีที่ต้องสงสัยว่าเป็นการเสียชีวิตที่มีขอบเขตด้วยกฎหมาย (ค.ศ. ๒๐๑๖): คู่มือฉบับปรับปรุงของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันและการสืบสวนสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพในการสังหารนอกกฎหมาย ตามอำเภอใจ และโดยการพิจารณาอย่างรวดเร็ว (The Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death (2016): Revision of the United Nations manual on the effective prevention and investigation of extra-legal, arbitrary and summary executions)

๓.๒.๒ กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

(๒) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๓) พระราชบัญญัติการให้บริการทางนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๙

(๔) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๖๑

(๕) พระราชบัญญัติว่าด้วยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ไปร่วมขั้นสูตรพลิกศพ ตามมาตรา ๑๔๙ (๓) (๔) และ (๕) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐

(๖) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการขั้นสูตรพลิกศพ พ.ศ. ๒๕๔๓

(๗) ประมวลระเบียบการตำรวจนายกับคดี ลักษณะ ๑๐ การขั้นสูตรพลิกศพ

๓.๓ ข้อมูลประกอบการพิจารณา

๓.๓.๑ หนังสือ เรื่อง นิติเวชศาสตร์และกฎหมายการแพทย์ โดย [REDACTED]
บรรณาธิการ

๓.๓.๒ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของ
ประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศไทย และประเทศเยอรมันี โดย [REDACTED]

[REDACTED] ปริญญาดุษฎีศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา ๒๕๕๓

๓.๓.๓ เอกสารวิชาการส่วนบุคคล เรื่อง แนวคิดเชิงระบบกับการปฏิรูประบบ
การสอบสวนการตายในประเทศไทย โดย [REDACTED] ในหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการ
ยุติธรรมระดับสูง” รุ่นที่ ๒๓ วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม
สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒

๔. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาบทบัญญัติของกฎหมาย หลักการ
สิทธิมนุษยชน เอกสารที่เกี่ยวข้อง และความเห็นจากหน่วยงานของรัฐแล้วเห็นว่า กระบวนการชันสูตร
พลิกศพเป็นการพิสูจน์ทราบสาเหตุและพฤติกรรมที่ตายโดยอาศัยความรู้ทางการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์
มาประยุกต์ใช้ ซึ่งหน่วยงานของรัฐเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ (duty bearer) เพื่อให้ทราบว่า การตาย
ที่ผิดธรรมชาติ หรือการตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน เกิดจากการพากชีวิตตามอำเภอใจ
(arbitrarily) หรือเกิดจากการกระทำความผิดอาญาหรือไม่ อันเป็นกระบวนการที่จะไปสู่การนำผู้กระทำผิด
มาลงโทษ ป้องกันการลอยนวลด (impunity) และการเยียวยาญาติของเหยื่อที่ถูกกละเมิดสิทธิมนุษยชน
อันเกิดจากการละเมิดสิทธิในชีวิตดังกล่าว ทั้งยังเป็นการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาด้วย

ทั้งนี้ กระบวนการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นส่วนหนึ่ง
ของขั้นตอนในขั้นการรวบรวมหลักฐานของพนักงานสอบสวน โดยถือว่ารายงานผลการชันสูตรพลิกศพ
เป็นส่วนหนึ่งของพยานหลักฐานในกระบวนการสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริงและพฤติกรรมต่าง ๆ
อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา^๗ พนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้รับผิดชอบหลักโดยแพทย์มีส่วนร่วม
ในกระบวนการดังกล่าว อย่างไรก็ได้ กระบวนการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ดังกล่าวยังคงมีประเด็นที่อาจกระทบต่อประสิทธิภาพในการตรวจพิสูจน์การตาย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ
สิทธิมนุษยชนดังต่อไปนี้

/๔.๑ บทบัญญัติ...

^๗ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๐

๔.๑ บทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง

มาตรา ๑๔๙ กำหนดให้การตายผิดธรรมชาติและการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ โดยกำหนดว่า การตายผิดธรรมชาติมีทั้งสิ้น ๕ ประเภท แต่เมื่อได้กำหนดลักษณะการตายไว้อย่างเฉพาะเจาะจงว่า เมื่อมีการตายในสภาพแวดล้อมหรือในลักษณะตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ เช่น หากเกิดการเสียชีวิตของเด็กในอ่างอาบน้ำ จำเป็นต้องมีการชันสูตรพลิกศพทุกรายหรือไม่^๗ ดังนั้น เมื่อมีผู้พบการตายและแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว จึงเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานโดยแท้ๆ ว่า การตายที่พบนั้นเป็นการตายผิดธรรมชาติที่จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพหรือไม่ ซึ่งอาจทำให้การตายในบางกรณีถูกตัดออกไปจากกระบวนการชันสูตรพลิกศพ^๘

นอกเหนือจากการใช้ดุลพินิจในการชันสูตรพลิกศพในตอนเริ่มต้นกระบวนการแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ยังสามารถใช้ดุลพินิจในการส่งศพเพื่อฝ่าพิสูจน์ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนด้วย ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากมาตรา ๑๕๑^๙ แล้ว จะเห็นได้ว่า กระบวนการฝ่าพิสูจน์เป็นขั้นตอนสำคัญที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ว่าการตายดังกล่าวเป็นกรณีที่จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพ หรือไม่ ดังนั้น หากปราศจากการให้ความเห็นโดยเจ้าหน้าที่ว่ากรณีเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติตาม มาตรา ๑๔๙ แล้ว กระบวนการฝ่าศพเพื่อให้ทราบสาเหตุและพฤติกรรมที่ตายอย่างชัดเจนที่ไม่อาจวินิจฉัยได้โดยการชันสูตรพลิกศพในเบื้องต้น ณ สถานที่พบรศพ ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ อันอาจทำให้การวินิจฉัยสาเหตุการตายคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นว่า บทบัญญัติที่กำหนดเหตุของการตายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่งผลกระทบต่อกระบวนการชันสูตรพลิกศพ จากการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ซึ่งอาจทำให้การตายบางกรณีถูกตัดออกจากกระบวนการค้นหาความจริง ตั้งแต่ต้น เพราะได้รับการวินิจฉัยว่าไม่ใช่เหตุของการตายที่จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพ ทำให้กระบวนการที่จำเป็นในการค้นหาสาเหตุการตายและพฤติกรรมที่ตาย (cause and manners) ด้วยการฝ่าพิสูจน์ศพ (post-mortem examination; autopsy) ถูกตัดออกไปโดยปริยาย ซึ่งจากการรับฟังความเห็นของหน่วยงานและผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นพ้องว่า การสืบสวนสอบสวนการตาย (death investigation) จำเป็นต้องประกอบไปด้วยข้อมูลและหลักฐานที่ครบถ้วน

/ทั้งยัง...

^๗ ได้แก่ การฆ่าตัวตาย การถูกผู้อื่นทำให้ตาย การถูกสัตว์ทำร้ายตาย การตายโดยอุบัติเหตุ และการตายโดยบั้งมีประภูเหตุ

^๘ การประชุมรับฟังความเห็นที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

^๙ สุรีย์พร เบญจวรรรณ์, มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย : ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ, วิทยานิพนธ์ในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีการศึกษา ๒๕๕๖.

^{๑๐} มาตรา ๑๕๑ บัญญัติว่า “ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบทุกของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจ สั่งให้ผ่าศพแล้วแยกขาดส่วนใด หรือจะให้ส่งหั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกร่างของรัฐบาลก็ได้”

ทั้งยังสมควรจะต้องเปิดโอกาสให้กับญาติหรือผู้เกี่ยวข้องกับการตายเป็นผู้ริเริ่มที่จะให้มีการชันสูตรพลิกศพได้^๑ อย่างไรก็ตาม การกำหนดหลักเกณฑ์อย่างถูกตัวว่า เหตุของการตายใดบ้างที่จะถูกบังคับให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพเท่านั้น กลับจะสร้างภาระให้กับหน่วยงานตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง และทำให้เกิดการผิดพลาดจนเกินความจำเป็น^๒ ด้วยเหตุนี้ หลักเกณฑ์ในการชันสูตรพลิกศพจึงสมควรจะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ยืดหยุ่นไปพร้อมกับการดำเนินการโดยที่ให้ญาติสนใจหรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงเห็นว่า โดยที่รัฐมีพันธกรณีที่จะต้องประกันสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาแก่เหยื่อและญาติที่ถูกกลั่นเม็ดสิทธิในชีวิตและร่างกาย ซึ่งจะต้องมีความเป็นธรรมและไม่ล่าช้า รวมถึงสิทธิของครอบครัวหรือญาติผู้เสียชีวิตที่จะรับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของขั้นตอนการสืบสวนการตายและการได้รับทราบความคืบหน้าของกระบวนการสืบสวน โดยเฉพาะสิทธิที่จะได้รับรู้ความจริงเกี่ยวกับการตาย ดังนั้น การกำหนดให้มีการตรวจพิสูจน์การตาย นอกจากจะเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่แต่ฝ่ายเดียวแล้ว ก็ควรมีบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลได้ โดยการกำหนดให้ญาติของผู้ตายสามารถร้องขอให้มีการชันสูตรพลิกศพได้ อันจะช่วยทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในกระบวนการชันสูตรพลิกศพและกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม และเป็นการช่วยให้ครอบครัวหรือญาติของผู้เสียชีวิตเกิดความพึงพอใจ (satisfaction) ซึ่งถือเป็นการเยียวยาด้านสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งด้วย

๔.๒ การขาดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมายที่ชัดเจนบางประการ ดังนี้

๔.๒.๑ หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตรวจพิสูจน์ช้ำ

ปัจจุบัน การชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกระบวนการหลักในอันที่จะทราบความจริงเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติกรรมที่ตาย แต่สำนวนการชันสูตรพลิกศพกลับเป็นเพียงพยานหลักฐานขั้นหนึ่งซึ่งจาก/to แต่ถูกโต้แย้งหักล้างได้ หากปรากฏว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ร้องขอให้มีการตรวจพิสูจน์ช้ำ ทั้งการร้องขอต่อเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ หรือการใช้สิทธิตามมาตรา ๕ (๔) แห่งพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๗^๓ ซึ่งการร้องขอในแต่ละครั้งไม่ได้มีผลทำให้สำนวนการชันสูตรพลิกศพของเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพตาม

/ประมวล...

^๑ การประชุมรับฟังความเห็นที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

^๒ แสง บุญเฉลิมวิภาส, นิติเวชศาสตร์ และกฎหมายการแพทย์ (กรุงเทพฯ: วิญญาณ, ๒๕๖๐) ครั้งที่ ๕, หน้า ๑๕

^๓ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติและสำนักงานอัยการสูงสุดได้ให้ข้อเท็จจริงในการประชุมรับฟังความเห็นที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๕

^๔ จาก หนังสือสำนักงานตำรวจนครบาล ที่ ๑๐๑๑.๒๕/๑๒๕๗ ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาถูกกลบล้างไป^{๑๐} หากแต่รายงานการชันสูตรพลิกศพในครั้งหลังก็จะเป็นเพียงพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งที่จะต้องถูกนำมาใช้หักล้างหรือซึ่งน้ำหนักในการพิจารณาของศาลในกระบวนการพิจารณาสามัญ กล่าวคือ โครงสร้างทางกฎหมายเกี่ยวกับหลักพิสูจน์การตายในประเทศไทยทำให้เกิดการชันสูตรพลิกศพซ้ำได้หลายครั้ง ทั้งโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ทำการชันสูตรตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการร้องขอให้ตรวจพิสูจน์ซ้ำตามกฎหมายว่าด้วยการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งการตรวจพิสูจน์ในครั้งหลังอาจทำให้แนวทางการตรวจพิสูจน์เปลี่ยนแปลงไปและไม่ได้ให้ผลที่แม่นยำกว่าการตรวจพิสูจน์ครั้งแรก^{๑๑} นอกจากนี้ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ไม่ได้กำหนดว่าหากผู้ที่เกี่ยวข้องร้องขอจะมีขั้นตอนการเปิดเผยอย่างไร

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการผ่าพิสูจน์ซ้ำไว้ มีเพียงที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๕ (๔) ว่าจะต้องเป็นการร้องขอให้ตรวจพิสูจน์หลังจากที่มีการตรวจพิสูจน์โดยเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพไปแล้ว และเป็นไปตามมติของคณะกรรมการกำกับการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์^{๑๒} โดยที่ไม่ได้กำหนดผลของการตรวจพิสูจน์ในครั้งหลัง และรายงานการตรวจพิสูจน์ซ้ำก็มีคุณค่าเป็นพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งเทียบเท่ากับสำนวนการชันสูตรพลิกศพที่จัดทำขึ้นในครั้งแรก การที่กฎหมายมีช่องให้ตรวจพิสูจน์การตายซ้ำได้หลายครั้ง ย่อมมีผลให้รายงานการชันสูตรในคดีเดียวกันมีจำนวนมากขึ้น และทำให้ความไม่เชื่อถือของพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ลดน้อยลงไป อนึ่ง เมื่อมีการชันสูตรพลิกศพและการผ่าพิสูจน์แล้ว กฎหมายก็มีได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขให้บุคคลที่เกี่ยวข้องขอทราบผลการชันสูตรพลิกศพหรือผลการผ่าพิสูจน์ได้เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนที่ยังมิอาจเปิดเผยได้^{๑๓}

ด้วยเหตุนี้ จึงสมควรจะต้องมีบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการตรวจสอบซ้ำทางนิติวิทยาศาสตร์ว่า ปัจจุบันไม่มีกฎหมายได้กำหนดรูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการในการตรวจชันสูตรพลิกศพซ้ำ รวมถึงไม่มีกฎหมายกำหนดให้อธิบดีได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเพิ่มเติมหรือวินิจฉัยข้อหาเดียวกับมาตรฐานการปฏิบัติงานหรือข้อขัดแย้งระหว่างปฏิบัติงาน ทั้งมีกำหนดให้มีโครงสร้างการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกัน ในการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานร่วมกัน

/เอกสาร...

^{๑๐} กระทรวงสาธารณสุขได้ให้ข้อมูลตามหนังสือ ที่ สช ๐๖๐๗.๐๖/๑๐๘๖๑ ลงวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๓ เกี่ยวกับการตรวจสอบซ้ำทางนิติวิทยาศาสตร์ว่า ปัจจุบันไม่มีกฎหมายได้กำหนดรูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการในการตรวจชันสูตรพลิกศพซ้ำ รวมถึงไม่มีกฎหมายกำหนดให้อธิบดีได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเพิ่มเติมหรือวินิจฉัยข้อหาเดียวกับมาตรฐานการปฏิบัติงานหรือข้อขัดแย้งระหว่างปฏิบัติงาน ทั้งมีกำหนดให้มีโครงสร้างการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกัน ในการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานร่วมกัน

^{๑๑} ผู้แทนสมาคมแพทย์นิติเวชแห่งประเทศไทยได้ให้ข้อเท็จจริงในการประชุมรับฟังความเห็นที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๕

^{๑๒} หนังสือสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ด่วนที่สุด ที่ ยศ ๑๐๐๔/๓๐๗๑ ลงวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓

^{๑๓} หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ตช ๐๐๑.๒๕/๑๒๕๗ ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

เอกสารพิมพ์ในกระบวนการตรวจสอบการตัดสินใจที่มีอำนาจแบบกึ่งตุลาการ (quasi-judicial)^{๑๙} เพื่อให้สามารถชี้ขาดในผลของการยื่นฟ้องคดีได้ อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือในกระบวนการตรวจสอบการตัดสินใจ

๔.๒.๒ กำหนดเวลาเกี่ยวกับการคืนคดเพื่อฝ่ายโจทก์ตามประเพณี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการคดเพื่อฝ่ายหลังตรวจสอบเสร็จสิ้น กล่าวคือ กฎหมายกำหนดไว้แต่เพียงการชั้นสูตรในชั้นเจ้าหน้าที่เสร็จสิ้น เมื่อพนักงานอัยการส่งสำนวนการชั้นสูตรพิลึกษาไปยังข้าหลวงใหญ่ประจำจังหวัด^{๒๐} หรือกรณีที่ศาลได้มีคำสั่งเกี่ยวกับการตัดสิน การคืนคดเพื่อฝ่ายโจทก์เพื่อจัดการตามประเพณี อาจทำให้คดซึ่งเป็นวัตถุพยานถูกเพาหรือทำลายไปอย่างถาวร ในทางกลับกัน ญาติก็ไม่ได้รับแจ้งกรอบระยะเวลาที่แน่นอนในการดำเนินการเพื่อผ่าพิสูจน์ได้ เช่นกัน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า ในเรื่องเกี่ยวกับการคืนคดเพื่อฝ่ายโจทก์เพื่อไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ควรต้องกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขที่เหมาะสมเมื่อหมดเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องค้นหาสาเหตุและพฤติกรรมการตัดสินใจแล้วโดยแท้จริง เพื่อมิให้กระบวนการดังกล่าวเป็นไปโดยรวดเร็วเร่ง โดยมิได้คำนึงถึงความจำเป็นและลักษณะแห่งคดีที่อาจมีข้อเท็จจริงที่จะต้องดำเนินการตรวจสอบอีก ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในพิธีสารมินนิโซตาที่กำหนดว่า กระบวนการทำงานสืบสวนสอบสวนจะต้องเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและถ่องถ้วน (effective and thorough) ทั้งยังต้องคำนึงถึงสิทธิในเสรีภาพในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของญาติผู้ตายด้วย โดยเฉพาะการกำหนดกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนแน่นอนเท่าที่จำเป็นต่อการพิสูจน์พฤติกรรมและสาเหตุการตาย แม้จะได้พิจารณาจากมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราชภูมิ พ.ศ. ๒๕๓๔^{๒๑} ก็ไม่ได้กำหนดให้อำนาจแก่นายทะเบียนในการสั่งอนุญาตหรือไม่อย่างหนึ่งอย่างใด หากปรากฏความจำเป็นเกี่ยวกับการเก็บศพไว้เพื่อทำการตรวจสอบ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวอยู่ในขอบเขตการทะเบียนราชภูมิซึ่งไม่ได้ถูกจัดให้อยู่ในระบบการจัดการเกี่ยวกับการตัดสินใจในกรณีนี้ ๆ ทำให้บทบัญญัติดังกล่าวอาจใช้บังคับกับกรณีที่จะต้องเก็บศพไว้ในอำนาจของรัฐไม่ได้ นอกจากการจัดการต่อในขอบเขตของการลงทะเบียนที่ก็จะต้องดำเนินการข้อมูล

ในที่สุด...

^{๑๙} ผู้แทนกระทรวงยุติธรรมได้ให้ข้อเท็จจริงในการประชุมรับฟังความเห็นที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

^{๒๐} ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชั้นสูตรพิลึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓ ข้อ ๑๖ กำหนดให้พนักงานอัยการส่งสำนวนการชั้นสูตรพิลึกษาไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเมื่อเห็นว่าการชั้นสูตรพิลึกษาถูกต้องแล้ว

^{๒๑} มาตรา ๒๕ บัญญัติว่า “ผู้ได้ประสังค์จะเก็บ ฝัง เผา ทำลาย หรือย้ายศพไปจากสถานที่หรือบ้านที่มีการตัดแตกต่างจากที่ได้แจ้งไว้ตามมาตรา ๒๑ หรือยังมิได้แจ้งตามมาตรา ๒๑ ให้แจ้งให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งทราบภายในสิบหัววัน นับแต่วันที่เก็บ ฝัง เผา ทำลาย หรือย้ายศพไปจากสถานที่หรือบ้านที่มีการตัดสินใจ และในกรณีที่ประสังค์จะเก็บศพไว้เป็นการถาวร ให้แจ้งให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งทราบภายในสามสิบหัววันแต่วันที่มีการตัดสินใจ”

ในทະเปียนราษฎร เฉพาะในส่วนที่ญาติได้รับคพกลับมาและแจ้งกลับไปยังนายทะเบียนเท่านั้น จึงเท่ากับว่า ปัจจุบันไม่มีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการยืดหน่วงคพหรือการคืนคพไว้อย่างชัดเจน คงมีแต่การพิจารณาประโยชน์ความจำเป็นโดยเจ้าหน้าที่เป็นรายกรณี ซึ่งอาจเกิดข้อปัญหาหรืออุปสรรค ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เมื่อจะต้องตรวจสอบพิสูจน์การตายในกรณีที่ญาติของผู้ตายประสงค์จะให้มีการคืนคพเพื่อไปประกอบพิธีกรรมโดยเร็วตามความเชื่อแห่งศาสนาหรือลัทธิของตน การมีหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่ชัดเจนจะทำให้เจ้าหน้าที่มีกรอบการปฏิบัติงาน และบุคคลที่ได้รับรู้และเข้าใจความจำเป็นในการจำกัดสิทธิในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวด้วย

๔.๓ ข้อพิจารณาเกี่ยวกับองค์กรเจ้าหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ

กระบวนการสอบสวนการตายเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ ที่มีเจตนากรณ์ให้มีการใช้บุคคลภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญพร้อมกับการตรวจสอบและถ่วงดุลความเห็นของเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของเจ้าพนักงาน ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมาโดยตลอด^{๗๗}

โดยที่การชันสูตรพลิกศพถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสอบสวนการตายเพื่อเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานอย่างหนึ่งอันเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องประกันสิทธิของประชาชน ในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม โปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การพิจารณาความเหมาะสม ของกระบวนการชันสูตรพลิกศพเพื่อให้มีกลไกและทิศทางที่สอดคล้องกับการแสวงหาความจริงอันเป็นจุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ จึงมีประเด็นจะต้องพิจารณา เกี่ยวกับองค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ด้วยดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ ความเป็นกลางและความเป็นอิสระ

พิธีสารมินนิโซตา (Minnesota Protocol) ได้วางแนวปฏิบัติว่า กระบวนการชันสูตรพลิกศพ จะต้องมีความเป็นอิสระ (independent) มีความเป็นกลาง (impartiality) ทั้งในเชิงสถาบันและทางการ (institutionally and formally) เพื่อให้การสืบสวนสอบสวนเป็นอิสระทั้งจาก /ผู้ต้องสงสัย...

^{๗๗} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของผู้ชันสูตรพลิกศพนั้นมีการแก้ไขทั้งสิ้น ๖ ครั้ง นับแต่มีการใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช ๒๕๗๗ ในกรณีของการตายผิดธรรมชาติ ยังคงพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบศพ และแพทย์ซึ่งมีทั้ง แพทย์ประจำสำนักงาน อนามัยจังหวัด แพทย์ประจำโรงพยาบาล บางฉบับกำหนดว่า ในกรณีที่แพทย์ไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ก็อาจให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำห้องที่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพ แทน แต่ในกรณีที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานในขณะปฏิบัติราชการตามหน้าที่นั้น มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบดังต่อไปนี้ คือการมีผู้พิพากษานายหนึ่งของศาลชั้นต้นเป็นผู้เข้าร่วมการชันสูตร การส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพให้อัยการตรวจสอบเพื่อทำการชันสูตรเพื่อทำการไต่สวนการตาย หรือการให้พนักงานอัยการนายนั้นเป็นผู้เข้าร่วมการชันสูตรโดยไม่ต้องมีการได้ฟังการไต่สวนการตาย

ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำการความผิดและจากหน่วยงานที่สังกัด ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาแล้ว
เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อาจไม่ได้ประกันความเป็นอิสระขององค์กรเจ้าหน้าที่
ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพในประเด็น ดังนี้

(๑) กรณีของแพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง^{๗๖} มีกำหนดให้ไว้ว่าแพทย์ผู้ทำการชันสูตรนั้นจะต้องสังกัดหน่วยงานใด หรือ
ในพื้นที่ใดเป็นการเฉพาะหรือไม่ เพียงแต่ได้กำหนดคุณสมบัติของแพทย์ที่จะเข้าร่วมการชันสูตร
พลิกศพให้ได้เรียงตามลำดับจากแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านนิติเวชศาสตร์ ซึ่งหากในพื้นที่ได้มีแพทย์
ในลำดับก่อนหน้าก็ให้ใช้แพทย์ที่ว่าไปซึ่งมีหน้าที่ในการรักษาผู้ป่วยเป็นผู้ทำหน้าที่ร่วมกับพนักงาน
สอบสวนแทนได้ เมื่อมีการตายเกิดขึ้น 医師ที่เข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพอาจเป็นแพทย์ที่อยู่ในสังกัด
เดียวกันกับพนักงานสอบสวน หรือหน่วยงานทางทหารได้ เช่น 医師นิติเวช สังกัดโรงพยาบาลตำรวจ^{๗๗}
หรือแพทย์ทหารที่สังกัดหน่วยงานทางทหาร เนื่องจากความสะดวกในการติดต่อจัดหาแพทย์เพื่อเข้าร่วม
การชันสูตรพลิกศพในพื้นที่ที่มีการตาย

(๒) กรณีการตายระหว่างการควบคุม แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม จะกำหนดให้มีพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ
ด้วยก็ตาม แต่หากเป็นกรณีการตายที่ต้องสงสัยว่าเป็นการตายโดยมิชอบด้วยกฎหมายซึ่งเกิดขึ้นภายใต้
การควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว กฎหมายก็มีกำหนดให้หน่วยงานอื่นซึ่งเป็นอิสระจากการบังคับ
บัญชาหรือกำกับดูแลจากสำนักงานตำรวจนั้นดำเนินการตรวจสอบการตายแทน กรณีจึงเกิดเป็นผลว่า
หน่วยงานซึ่งต้องสงสัยว่าเป็นผู้ทำให้เกิดการตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (unlawful death)
เป็นผู้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนการตายนั้นเสียด้วยตนเอง

(๓) กรณีการตายที่เกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมของหน่วยงานฝ่ายทหาร พบร้า
มีคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวนหนึ่งที่ห้อนปัญหาในการตีความและบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพโดยพนักงานสอบสวนว่าจะต้องดำเนินการส่งสำนวนให้

/พนักงาน...

^{๗๖} มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในกรณีที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพ
นั้นอยู่กับแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งได้รับอนุบัตรหรือได้รับหนังสืออนุญาตจากแพทย์สถา ทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว
ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ตั้งกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์
ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์
ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์
ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่...”

^{๗๗} โรงพยาบาลสตั่มราชเป็นส่วนงานบริการภายใต้สำนักงานตำรวจนายพิจิตรฯ

พนักงานอัยการหรืออัยการทหารยื่นคำขอต่อศาล^{๑๐} ตลอดจนประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจระหว่างศาลทหารและศาลยุติธรรม^{๑๑} แม้ต่อมา จะได้มีคำวินิจฉัยข้อดำเนินหน้าที่ระหว่างศาลที่ ๙๒/๒๕๔๘^{๑๒} ที่มีผลให้เกิดความชัดเจนในแห่งของการตีความกฎหมายขององค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้ระดับหนึ่งแต่เป็นเพียงคำวินิจฉัยของคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับเขตอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลเท่านั้น ซึ่งสหท้อนให้เห็นถึงปัญหาการประกันความเป็นอิสระในทางกฎหมายขององค์กรที่มีหน้าที่ในการซั่นสูตรพลิกศพ โดยเฉพาะในเรื่องของเขตอำนาจศาล ซึ่งเคยมีผลให้หน่วยงานซึ่งต้องสงสัยว่าเป็นผู้ทำให้เกิดการตายทำหน้าที่ได้ส่วนการตายผ่านการได้ส่วนของศาลทหาร

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า พิธีสารมินนิไซต้าได้วางแนวทางในการประกันความเป็นอิสระและความเป็นกลาง ทั้งในแง่ของตัวเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการสืบสวนสอบสวน และในแง่สถาบันหรือองค์กรด้านการสืบสวนและสอบสวน โดยเป็นอิสระจากผู้ต้องสงสัยว่าจะทำให้ความผิดทุกคนและจากหน่วยงานที่สังกัด เช่น การสืบสวนสอบสวนการพาตกรรมที่กระทำโดยผู้รักษากฎหมาย จะต้องสามารถดำเนินการโดยปลดปล่อยจากอำนาจครอบงำพิเศษของธรรมที่อาจเกิดขึ้นจากลักษณะข้อหา งานบังคับบัญชาในเชิงสถาบัน หรือการໄต่สวนกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง เช่น การถังหารนอกกฎหมายและการทรมาน จะต้องดำเนินการภายใต้เขตอำนาจของศาลพลเรือนปกติ๑๓ เมื่อจะมีบทบัญญัติใน

ປະຈຸບັນ

๖๐ คำพิพากษาฎีกាដี ๒๗๗๖/๒๕๑๕ วินิจฉัยว่า เม้การได้ส่วนและทำคำสั่งในการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน แต่ก็เป็นวิธีการพิเศษที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยในชั้นสอบสวนเฉพาะคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแพ่ง เนื่องจากคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร เมื่อพระราชนิรบัญญัติธรรมนูญศาลทหารมีได้บัญญัติวิธีการพิเศษให้ศาลเข้าเกี่ยวข้องในการสอบสวนด้วย เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนก็ไม่ต้องดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

^{๑๓} คำพิพากษาฎีกាដี ๒๖๖๗/๒๕๕๖ วินิจฉัยว่า ศาลแพลเรือนจะรับไปที่สวนและทำการชั่งในการขันสูตรพลิกศพได้ ก็เฉพาะแต่คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแพลเรือน มิใช่ว่าเมื่อถึงวันนี้แล้วไม่อาจศาลแพลเรือนดำเนินการจัดหัวศพให้เสร็จได้ จึงทำให้ศาลชั่งต้นซึ่งเป็นศาลแพลเรือนต้องได้สวนและมีคำสั่งในการขันสูตรพลิกศพดังนี้

๖๖ คำวินิจฉัยข้อต่อ妄านาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ ๙๒/๒๕๕๘ ได้วินิจฉัยว่า การไต่สวนขั้นสูตรพลิกคพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ เป็นการสอบสวนอย่างหนึ่งเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษด้วยวิธีการพิเศษ ที่บัญญัติให้หากต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยในขั้นสอบสวน เมตตาคน-car องจะระบุว่าผู้ด้วยเป็นพหุกรงประจาระและถูกต้องในระหว่างถูกคุมขังในเรือนจำจังหวัดพหุกรงซึ่งอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานพหุกรงก็ตาม แต่หากศาลได้สรวนแล้วปรากฏว่าการตายของผู้ตายมีได้เกิดจากการถูกเจ้าพนักงานที่เป็นพหุกรงทำร้าย หรือเกิดจากการที่พหุกรงกับพลเรือนกระทำการทำความผิดต่อบุคคลนั้น หรือเป็นคดีที่เกี่ยวพันกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือนหรือเป็นคดีที่ต้องดำเนินในศาลคดีเด็กและเยาวชนคดี ก็จะไม่อยู่ในอำนาจของศาลพหุกรง ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลพหุกรง พ.ศ. ๒๕๗๘ มาตรา ๑๔ กรณีจึงยังเป็นการไม่แก้ชัดว่าคดีจะอยู่ในอำนาจศาลได้กันแน่ ดังนั้น การไต่สวนขั้นสูตรพลิกคพดังนี้จึงอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลพหุกรงด้วยธรรม

⁶⁸ The Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death (2016): The Revised United Nations Manual on the Effective Prevention and investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions, para. 28

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพ ไว้ว่า จะต้องเป็นพนักงานสอบสวนและแพทย์ก์ตาม แต่บทบัญญัติตั้งกล่าวไว้ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเป็นแพทย์ในสังกัดใด ด้วยเหตุนี้จึงอาจมีกรณีที่แพทย์ผู้ทำการชันสูตรเป็นแพทย์ที่อยู่ในสังกัดเดียวกันกับพนักงานสอบสวนคือสำนักงานตำรวจนครบาลหรือหน่วยงานทางทหาร ซึ่งในที่สุดแล้วการพิสูจน์การตาย ผิดธรรมชาติจำเป็นต้องอาศัยความเป็นอิสระในการให้ความเห็นของแพทย์ผู้ทำการชันสูตรลดลง ฝ่าฟันด้วย เนื่องจากหากเป็นการตายที่เกิดจากการกระทำความผิดของผู้ที่อยู่ในองค์กรเดียวกันกับพนักงานสอบสวนหรือหน่วยงานทางทหารทั้งในกรณีที่มีการตายผิดธรรมชาติและการตายระหว่างการควบคุมตัว ย่อมก่อให้เกิดความเคลื่อนแคลงสังสัยในกระบวนการชันสูตรพลิกศพได้

นอกจากนี้ ในกรณีของการตายระหว่างการควบคุมที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ตามมาตรา ๑๔๘ แม้จะกำหนดให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพเพิ่มเติมไปจากรณีการ ตายผิดธรรมชาติ เพื่อการตรวจสอบกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการชันสูตรพลิกศพร่วมกันก็ตาม แต่กลับกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นหนึ่งในหน่วยงานที่จะต้องมีส่วนร่วมในการชันสูตรพลิกศพด้วย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในองค์กรเดียวกันกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหน่วยอื่นที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องสัมพันธ์ กใกล้ชิดกับการปฏิบัติการ อันอาจนำไปสู่ความเสี่ยงที่จะต้องสงสัยว่าเป็นผู้ทำให้เกิดการตายได้ ไม่ว่าจะด้วยระหว่างการควบคุมตัวหรือการตายเกิดขึ้นจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ก็ตาม

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงเห็นว่า มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง และ วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งขาดบทบัญญัติที่จะประกันความเป็นอิสระและความเป็นกลางของเจ้าหน้าที่ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ ทั้งในเบื้องต้นและเบื้องลึก แต่ในเบื้องต้น ควรแก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ที่มีการกำหนดให้เป็นผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่ในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย ที่มีผลต่อความเป็นกลางและความเป็นอิสระในการมี ความเห็นต่อสาเหตุและพฤติกรรมการตายได้

ในปัจจุบัน แม้จะมีพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๙ กำหนดให้มีสถาบันนิติวิทยาศาสตร์เป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่และอำนาจในการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ตามมาตรา ๕ แต่ก็เป็นเพียงการสนับสนุนหรือส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมหลัก เท่านั้น กล่าวคือ เป็นการตรวจพิสูจน์ตามที่มีการร้องขอโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลที่มีส่วนได้เสีย จากการตรวจพิสูจน์ ทั้งมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง (๕) ก็จะห้อนให้เห็นว่า หากเป็นกรณีตรวจพิสูจน์ข้อเท็จจริง ในคดีอาญา ก็จะมีใช่การเข้าร่วมกับเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่เป็นการตรวจสอบช้ำภัยให้หลักเกณฑ์และมติของคณะกรรมการกำกับ การให้บริการทางนิติวิทยาศาสตร์ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์จึงมิใช่หน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานด้านการสืบสวนการตาย (death investigation) ที่เป็นอิสระหรือเป็นกลางตามนัยของพิธีสารมินนิโซตา แต่อย่างใด เนื่องจากมิใช่หน่วยงานที่มีหน้าที่หลักในการชันสูตรพลิกศพ

ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงเห็นสมควรให้มีกฎหมายที่มีการประกันความเป็นอิสระและความเป็นกลางของเจ้าพนักงานผู้ชั้นสูตรพลิกศพ ทั้งในเชิงสถาบันและในเชิงตัวบุคคล โดยจะต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับระบบการชั้นสูตรพลิกศพของประเทศไทย ไม่ว่าจะดำเนินการโดยองค์กรเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานใด แต่องค์กรนั้นจะต้องไม่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวน หรือเป็นหน่วยงานที่ต้องสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการตายที่เกิดขึ้น และจะต้องไม่อยู่ภายใต้ขององค์กรทางด้านการสอบสวน หรืออยู่ภายใต้การบังคับบัญชาหรือกำกับดูแลของหน่วยงานที่อาจมีความเกี่ยวพันกับการตายที่เกิดขึ้น

๔.๓.๙ โครงสร้างขององค์กรเจ้าหน้าที่ในกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพ

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้เจ้าพนักงานในกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพมีมาจากการนัดที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องความเชี่ยวชาญของเจ้าพนักงานผู้ทำการชั้นสูตรพลิกศพ^{๒๕} ดังจะเห็นได้จากการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหลายครั้ง ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่อง แต่ยังคงประสบปัญหาเชิงโครงสร้างต่อไป^{๒๖} กล่าวคือ ในกรณีของพนักงานสอบสวนมีการกำหนดเขตพื้นที่ไว้อย่างชัดเจนว่า จะต้องเป็นห้องที่ที่พบศพ ส่วนกรณีของแพทย์นั้นกลับกำหนดให้เป็นแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ โดยไม่ได้กำหนดไว้ว่าจะต้องเป็นแพทย์ในสังกัดใด ซึ่งการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขให้ครอบคลุมการปฏิบัติงานจริงได้ก่อให้เกิดปัญหาดังนี้

๔.๓.๒.๑ การกระจายตัวของหน่วยงานผู้รับผิดชอบ

ปัจจุบันแพทย์ผู้ทำการชั้นสูตรพลิกศพ เป็นแพทย์ที่สังกัดอยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลในสังกัดคณะกรรมการแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัย เหล่าทัพในสังกัดกระทรวงกลาโหม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งแต่ละหน่วยก็มีการบริหารงานที่แตกต่างกัน (fragmented departmentalization) และภารกิจด้านนิติเวชศาสตร์เป็นเพียงภารกิจรองของแต่ละหน่วยงานนั้น ก่อให้เกิดข้อจำกัดสำคัญ อาทิ

(๑) กระทรวงสาธารณสุขโดยโรงพยาบาลในสังกัดทั่วประเทศไม่ได้กำหนดภารกิจด้านการชั้นสูตรพลิกศพไว้เป็นภารกิจหลัก ทำให้ไม่มีการของบประมาณ อัตรากำลังห้องปฏิบัติการ วัสดุหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการชั้นสูตรพลิกศพ จึงเกิดปัญหาความขาดแคลนทั้งบุคคลากร และอุปกรณ์ ทำให้ต้องขนส่งศพไปยังสถานที่อื่นที่มีความพร้อมในการดำเนินการอันเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ มีผลให้กระบวนการล่าช้ากระทบต่อความเป็นธรรม

/๒) ประมวล

^{๒๕} พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้ระบุเหตุผลในการแก้ไขกฎหมายไว้ว่า “ในทางปฏิบัติ การชั้นสูตรพลิกศพมักกระทำการโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบลแทนแพทย์ซึ่งอาจทำให้ระบบการตรวจสอบพยานหลักฐานทางนิติเวชไม่ประสิทธิภาพเพียงพอ และอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดในการวินิจฉัยถึงสาเหตุและพฤติกรรมที่ทำให้เกิดการตาย”

^{๒๖} แสง บุญเฉลิมวิภาส, นิติเวชศาสตร์ และกฎหมายการแพทย์ (กรุงเทพฯ: วิญญุชน, ๒๕๖๒) ครั้งที่ ๕, หน้า ๑๘ - ๑๙

(๒) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้มีการจ่ายค่าตอบแทนค่าพาหนะเดินทางแก่แพทย์ผู้ทำการซันสูตรพลิกศพ^{๒๒} แต่ไม่ได้กำหนดค่าใช้จ่ายในการขนส่งศพที่จำเป็นต้องทำการตรวจสูจน์ด้วยการผ่าหรือแยกร่างส่วนให้มีการตั้งงบประมาณในส่วนนี้ไว้และอาจกล่าวเป็นภาระของญาติผู้ตายหรือเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องที่จะต้องดำเนินการออกเงินค่าขนส่งดังกล่าว^{๒๓} อันจะนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรมได้

(๓) การที่กฎหมายไม่ได้กำหนดหน่วยงานกลางทำหน้าที่ในการซันสูตรพลิกศพไว้ทำให้เกิดปัญหาทั้งเรื่องความสนใจในการศึกษาเป็นแพทย์นิติเวช และการกำหนดกรอบอัตรากำลังของหน่วยงาน โดยเฉพาะโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งยังไม่ได้กำหนดให้มีความชัดเจน และมีแพทย์นิติเวชไม่เพียงพอที่จะรองรับงานด้านการซันสูตรพลิกศพที่เกิดขึ้นในทุกห้องที่ที่เกิดเหตุได้ นอกจากนี้แพทย์นิติเวชส่วนใหญ่อยู่ภายใต้สังกัดของหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมหรือคณะแพทยศาสตร์ในมหาวิทยาลัย ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เมืองขนาดใหญ่ ทำให้พื้นที่ห่างไกลไม่อาจเข้าถึงแพทย์นิติเวช

จากการรับฟังข้อมูลในการประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๒๔} ทำให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ทราบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราส่วนของแพทย์นิติเวชต่อประชากรที่ไม่ได้น้อยไปกว่าประเทศที่ใช้ระบบการซันสูตรพลิกศพแบบอื่น^{๒๕} เมื่อว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบแพทย์อย่างสหราชอาณาจักร^{๒๖} ประเทศไทยที่ใช้ระบบศาลอย่างสหพันธ์รัฐเยอรมนี^{๒๗} หรือประเทศที่ใช้

/ระบบโครโนร์...

^{๒๒} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคท้าย บัญญัติว่า “แพทย์ตามวรรคหนึ่ง เจ้าหน้าที่ผู้ได้ทำการซันสูตรพลิกศพ และผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลขอให้มาให้ความเห็นตามมาตรฐานนี้ มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนหรือค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พัก ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง ส่วนนายความที่ศาลตั้งตามมาตรฐานนี้ มีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกับหน่วยความที่ศาลตั้งตามมาตรา ๑๗๗”

^{๒๓} ผู้แทนสมาคมแพทย์นิติเวชแห่งประเทศไทยได้ให้ข้อเท็จจริงในการประชุมรับฟังความเห็นที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

^{๒๔} ผู้แทนสำนักงานเลขานุการแพทยสภาได้ให้ข้อเท็จจริงในการประชุมรับฟังความเห็นที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

^{๒๕} ประเทศไทยมีแพทย์นิติเวชจำนวน ๒๒๕ คน ซึ่งยังปฏิบัติงานอยู่ประมาณ ๑๙๐ คน คิดเป็นสัดส่วนแพทย์นิติเวชต่อจำนวนประชากรเท่ากับ ๒.๕ ต่อ ๑ ล้านคน (๒.๕ : ๑๐^๙)

^{๒๖} สหราชอาณาจักรมีแพทย์นิติเวชปฏิบัติงานประมาณ ๕๐๐ คน คิดเป็นสัดส่วนแพทย์นิติเวชต่อจำนวนประชากรเท่ากับ ๑.๕ ต่อ ๑ ล้านคน (๑.๕ : ๑๐^๙)

^{๒๗} สหพันธ์รัฐเยอรมนีมีแพทย์นิติเวชปฏิบัติงานประมาณ ๒๖๐ คน คิดเป็นสัดส่วนแพทย์นิติเวชต่อจำนวนประชากรเท่ากับ ๓.๒ ต่อ ๑ ล้านคน (๓.๒ : ๑๐^๙)

ระบบໂຄໂຣເນ້ວຍ່າງສຫරາຂອາມາຈັກ^{๓๒} ນອກຈາກນີ້ ກາຣົລິຕແພທົນິຕິເວັບຍັງມີຢູ່ອ່າງຕ່ອນເນື່ອງ^{๓๓} ດັ່ງນັ້ນ ປັນຍາສຳຄັນທີ່ຈຳເປັນຕ້ອງຄຳນິ້ງຄົວ ກວະກາຮກຮາຈຸກຕ້ວຂອງແພທົນິຕິເວັບໃນບາງພື້ນທີ່ທຳໄຫ້ເກີດ ປັນຍາໃນກາຮກການໂຍບາຍໃນກາພຣວມ ຈຶ່ງສມຄາຮກຈາຍແພທົນິຕິເວັບທີ່ມີຢູ່ໄປຍັງພື້ນທີ່ຕ່າງ ຈຸ່າໃຫ້ເພີ່ມພອ ຕ່ອກປົງປັບຕິຕາມກູ່ມາຍວ່າດ້ວຍກາຮກຊັ້ນສູ່ຕົກລິກສົມ ອັນຈະເປັນກາຮກປະກັນວ່າກາຮກຊັ້ນສູ່ຕົກລິກສົມໃນແຕ່ລະ ພື້ນທີ່ຈະມີມາຕຽບຮູ້ນີ້ທີ່ເປັນໄປໃນຮະດັບເດືອກກັນ ເພື່ອຄຸ້ມຄອງສີທີ່ໃນກະບວນກາຮຍຸດິຮຣມຂອງປະຊາຊົນ

๔.๓.๒.๒ ຂາດຄວາມເປັນເອກກາພໃນກາຮບັນດາຈັດກາຮຂໍ້ມູລແລະບຸຄລາກ

ກະບວນກາຮຊັ້ນສູ່ຕົກລິກສົມ (post-mortem examination) ຕາມປະມາລ ກູ່ນາຍືພິຈາລະນາຄາມວາງູເປັນໄປເພື່ອກາຮຫາເຫດວ່າ ກາຮຕາຍນັ້ນເປັນພລມາຈາກກາຮກຮາຈຸກຕ້າມ ອາງູຫຼືວ່າມີ ອັນເປັນກາຮສືບສວນສອບສວນກາຮຕາຍໃນທາງວາງູເທົ່ານັ້ນ ໂດຍໄມ່ປາກກູ່ວ່າມີບັນຍຸຕີອື່ນ ທີ່ເປັນກາຮກການດັບຕະຫຼາດກາຮສືບສວນສອບສວນກາຮຕາຍໃນກາຮນີ້ທີ່ຊັດເຈນ^{๓۴} ອາທີ ກາຮພື້ຈົນຕັ້ງບຸຄຄລ ຮີ່ວີເອກລັກໜົມບຸຄຄລຂອງສົມນິຣນາມ ເຊັ່ນ ກາຮນີ້ເກີດເຫດວ່າມີປົບຕິ ຮີ່ວີກາຮສືບສວນສອບສວນກາຮຕາຍເພື່ອ ກາຮທະເບີນຮາຍງວຽນ ທີ່ໃຫ້ກະບວນກາຮຊັ້ນສູ່ຕົກລິກສົມໃນປະເທດໄທຢູ່ມຸງເນັ້ນແຕ່ເພີ່ມກາຮຄົນຫາຄວາມຈົງ ວ່າກາຮຕາຍນັ້ນເປັນພລມາຈາກກາຮກຮາຈຸກຕ້າມ ອາງູຫຼືວ່າມີ ຄົງຂາດໃນສ່ວນຂອງກະບວນກາຮຈັດກາຮ ເກີວັບຄົມ ແລະ ຂໍ້ມູລເກີວັບກາຮຕາຍໃນກາພຣວມ ອັນນີ້ໄປສູ່ກາຮຂາດກາຮບົຮນາກາຮງານຮ່ວມກັນ ເນື່ອຈາກແຕ່ລະໜ່ວຍງານກີ່ມີໜ້າທີ່ແລະ ອໍານາຈັດກາຮເພີ່ມພາກທີ່ກູ່ມາຍກຳນົດກະບວນກາຮຈັດກາຮຈາຍໄປ^{๓۵} ນອກຈາກນີ້ ຍັງຕ້ອງຄຳນິ້ງຄົວພື້ນາຄຸນກາພຫຼືມມາຕຽບຮູ້ນີ້ໃນກາຮປົບຕິຕາມດ້ານນິຕິເວັບສາສົ່ງ ໃນກາພຣວມຂອງປະເທດດ້ວຍ ເນື່ອຈາກແພທົນິຕິເວັບໃນແຕ່ລະທີ່ສົ່ງຢູ່ຕ່າງສັກດັບກັນຢ່ອມມີກາຮພື້ນາ ມາຕຽບຮູ້ນີ້ໃນກາຮປົບຕິຕາມທີ່ແຕກຕ່າງກັນໄດ້ ທັງນີ້ ກະບວນກາຮຈາຍແພທົນິຕິເວັບໄປຍັງທົ່ວທີ່ຕ່າງ ຈຸ່າ ເພື່ອໃຫ້ຄົບຄຸມທຸກພື້ນທີ່ກີ່ດີ ກາຮກຳນົດມາຕຽບຮູ້ນີ້ ຈະຕ້ອງກຳນົດໃຫ້ເປັນໄປໃນທີ່ທາງ ເດີຍກັນ ໂດຍເພາະກາຮກຳນົດວ້ອຕ່າຄຸຕອບແທນໃນແຕ່ລະແທ່ ກາຮເຕີບໂຕໃນສາຍອາຊີ່ພ ຊຶ່ງຄວາມແຍກ ເປັນອີສະຮັດຕ່າງໜ້າຈາກເຈົ້ານັ້ນທີ່ປະເທດອື່ນໃນໜ່ວຍງານເດີຍກັນ

ດັ່ງນັ້ນ ຄະນະກົມກາຮສີທີ່ມີນຸ່ມຍື່ນແທ່ງໝາດຕີຈຶ່ງເໜັນວ່າ ສມຄວມມືອງຄົກກລາງທີ່ ທຳນັ້ນທີ່ເປັນໜ່ວຍງານກົມກາຮໃນສ່ວນຂອງກາຮຕາຍ ແລະ ຈັດກຳສົດຕິກາຮຕາຍທີ່ເກີດຈາກ

/ເຫດຜິດຮຣມ໌ຈາຕີ...

^{๓๒} ສຫරາຂອາມາຈັກມີແພທົນິຕິເວັບປົບຕິຕາມປະມາລ ๖๐ ຄນ ຄືດເປັນສັດສ່ວນແພທົນິຕິເວັບຕ່ອນຈຳນວນປະຊາກ ເທົ່າກັບ ๐.๙ ຕ່ອ່າງ ๑ ສ້ານຄນ (๐.๙ : ๑๐)

^{๓๓} ຜູ້ແກ່ນສາມາຄນແພທົນິຕິເວັບແຮ່ປະເທດໄດ້ໃຫ້ອ່າເຖິງໃນກາຮປະໜຸບັນກັບກາຮປະມາລ ສີທີ່ມີນຸ່ມຍື່ນແທ່ງໝາດຕີຈຶ່ງເໜັນວ່າ ສາມາດມີກາຮພື້ນິຕິເວັບໄດ້ເປັນ ຈຳນວນມາກັ້ນ ຄົວ ປະມາລ ๑๐ - ๑๕ ຄນຕ່ອ່າປີ

^{๓๔} ປະວັດ ປະທິປົກສູດ, ແນວຄົດເງິນຮະບບກັບກາຮປົບຕິຕາມປະມາລປະເທດໄທ, ເອກສາຮວິຊາກາຮ ສ່ວນບຸຄຄລໃນຫລັກສູດ “ຜູ້ປົບຕິຕາມກາຮຍຸດິຮຣມະຕັບສູງ” ຮຸ່ນທີ່ ๒๓ ວິທາຍາສັຍກາຮຍຸດິຮຣມ ສັດບັນຫຼາກກາຮຝ່າຍດຸລາກາຮ ສະລຸດິຮຣມ ສຳນັກງານຄະລຸດິຮຣມ ພ.ກ. ๒๕๖๒, ນ້າ ๗๐ - ๗๒

^{๓๕} ເພີ່ມວ່າງ, ນ້າ ๗๐ - ๗๔

เหตุผลด้วยรัฐมนตรีเพื่อเก็บรวบรวมและรายงานผลที่ถูกต้อง โดยมีการบริหารจัดการและมาตรฐานที่เป็นเอกภาพทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากร จากปัจจุบันที่กระจายอยู่ตามส่วนราชการต่าง ๆ อาจทำให้ปัญหาหรือข้อจำกัดในกระบวนการชันสูตรพลิกศพได้รับการแก้ไขและมีความเข้มแข็งที่จะประกันความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมได้

๔.๓.๓ คุณสมบัติของแพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ

พระราชบัญญัติว่าด้วยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ไปร่วมชันสูตรพลิกศพ ตามมาตรา ๑๔๘ (๓) และ (๕) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓ ให้อำนาจในการประกาศใช้พระราชบัญญัติเพื่อย้ายระยะเวลาใช้บังคับพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๗^{๒๒} ออกไปตามที่เห็นสมควร ซึ่งมีประกาศใช้พระราชบัญญัติฯ ย้ายระยะเวลาเรื่อยมาจนปัจจุบัน ล่าสุดคือ พระราชบัญญัติฯ ย้ายระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๕๒ พ.ศ. ๒๕๖๕ โดยมาตรา ๓ กำหนดให้ย้ายระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๕๒ ออกไปอีกจนถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๗๐

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นว่า มาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นบทเฉพาะกาลที่มีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาระห่วงการเปลี่ยนผ่านการกิจขององค์กรที่อาจไม่มีความพร้อมในการปฏิบัติงานในระยะเริ่มแรก อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวก็ยังคงดำรงอยู่ที่ให้มีการขยายระยะเวลา ดังกล่าวออกไปทุกคราวตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ จนเป็นปีที่บทเฉพาะกาลดังกล่าวควรจะต้องสิ้นผลบังคับ สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันในบางพื้นที่อาจมีกรณีที่แพทย์ไม่อาจไปปฏิบัติหน้าที่ได้ และต้องมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไปดำเนินการชันสูตรพลิกศพแทน การขยายระยะเวลาบทเฉพาะกาลดังกล่าวเรื่อยมาจึงมีผลทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๕๒

/มีผิด...

^{๒๒} มาตรา ๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายในห้าปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ในกรณีที่ต้องชันสูตรพลิกศพ ตามมาตรา ๑๔๘ (๓) และ (๕) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ถ้าแพทย์ตามมาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้มีเหตุจำเป็นไม่สามารถไปตรวจชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุได้ แพทย์ดังกล่าวอาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล หรือเจ้าหน้าที่ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดที่ผ่านการอบรมทางนิติเวชศาสตร์ไปร่วมตรวจชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุในเบื้องต้น แล้วรับรายงานให้แพทย์ทราบโดยเร็ว เพื่อดำเนินการตามมาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ต่อไป”

มีผลแทนที่มาตรา ๑๕๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งมีเจตนาرمณจะให้การชันสูตรพลิกศพเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและดำเนินการโดยแพทย์ บางพื้นที่จึงอาจได้รับการชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์นิติเวช หรือแพทย์จากโรงพยาบาล ในขณะที่บางพื้นที่อาจชันสูตรพลิกศพเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด กรณีดังกล่าวจึงเป็นผลลัพธ์อันเกิดจากความไม่สอดคล้องกันระหว่างเจตนาرمณของกฎหมายและการปฏิบัติงานโดยองค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทำให้จะต้องมีการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการมีเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ไปก่อน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านกระบวนการชันสูตรพลิกศพ และมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ

๔.๓.๔ กระบวนการไต่สวนการตาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ ได้กำหนดให้สำนวนการชันสูตรพลิกศพที่จัดทำขึ้นจากการพิสูจน์การตายในระหว่างการควบคุม หรือการตายที่เกิดขึ้นจากการกระทำการของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่นั้น พนักงานอัยการจะต้องมีคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นเพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด รวมถึงเหตุและพฤติกรรมที่ตาย ซึ่งการกำหนดให้ศาลมีคำสั่งดังกล่าวมีขึ้นเพื่อให้ศาลได้ตรวจสอบว่าการตายนั้น เป็นไปด้วยที่เจ้าพนักงานผู้ชันสูตรพลิกศพได้รายงานไว้หรือไม่ อันถือได้ว่าเป็นกระบวนการในการตรวจสอบถ่วงดุลอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามยังคงมีข้อพิจารณาว่า มีการใช้กระบวนการไต่สวนการตายเฉพาะแต่ในกรณีที่การตายนั้นเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมตัว หรือเกิดขึ้นโดยการกระทำการของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่เท่านั้น ไม่รวมถึงกรณีที่เป็นการตายผิดธรรมชาติในเหตุอื่น ๆ เช่น ถูกผู้อื่นทำให้ตาย อีกทั้งกระบวนการไต่สวนการตายยังเป็นการทำ้ำจำกัดสิ่งที่พนักงานผู้ชันสูตรพลิกศพได้รายงานไว้แล้ว ในสำนวนการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๔^{๗๗}

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นว่า หน้าที่ของรัฐ ในการคุ้มครองและส่งเสริมคุณค่าในชีวิตของมนุษย์นั้นย่อมสืบทอดต่อเนื่องไปตลอดแม้มีอะไรเสียชีวิตแล้ว โดยเฉพาะในกรณีที่มีการละเมิดต่อสิทธิในชีวิตอันเป็นเหตุให้บุคคลนั้นถึงแก่ความตาย รัฐจะต้องมีมาตรการทางกฎหมาย ทั้งโดยฝ่ายบริหารและตุลาการเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบ ด้วยการแสวงหาหลักฐานเพื่อทำความจริงให้เป็นที่ประจักษ์ทั้งต่อครอบครัวของผู้เสียชีวิตและบุคคลทั่วไป เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความสงบเรียบร้อยของสังคม องค์กรตุลาการจึงต้องมีบทบาทในการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยประการหนึ่งเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม ด้วยเหตุนี้

/กระบวนการ...

^{๗๗} อุษา จันพลอย บุญเปี่ยม, การศึกษาเบรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศไทยอีกด้วย วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา ๒๕๕๓, หน้า ๑๒๖

กระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลในชั้นศาล ภายหลังจากที่พนักงานผู้ชันสูตรพิจารณาได้ดำเนินการจัดทำสำนวนการชันสูตรพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว จึงสมควรเป็นบทบาทขององค์กรตุลาการที่จะพิจารณารับฟังการโต้แย้งคัดค้านรายงานผลการชันสูตรพิจารณาที่พนักงานผู้ชันสูตรพิจารณาจัดทำเสร็จสิ้น เพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาบทหวานหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายงานผลการชันสูตรพิจารณา ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดข้อดี โดยเฉพาะในด้านของการมีส่วนร่วมของญาติผู้ตายที่แต่เดิมกระบวนการชันสูตรพิจารณาเป็นแต่เพียงการดำเนินการของรัฐแต่ฝ่ายเดียว โดยผู้เสียหายไม่มีสิทธิโต้แย้งความเห็นของพนักงานผู้ชันสูตรได้ นอกจากเข้าไปในการพิจารณาคดีสามัญแล้วเท่านั้น แม้ญาติผู้ตายจะมีสิทธิร้องขอให้มีการพิสูจน์ชี้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติเวชศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้ก็ตาม แต่ผลการตรวจสอบพิสูจน์ตามกฎหมายดังกล่าวก็ไม่มีผลเป็นการทบทวนหรือเปลี่ยนแปลงสำนวนการชันสูตรพิจารณาที่กระทำโดยพนักงานผู้ชันสูตรพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ ส่งผลให้ในการพิจารณาคดีอาญาสามัญจะต้องมีรายงานผลการตรวจสอบพิสูจน์การตายถึงสองฉบับหักล้างกันเอง

จากความเห็นข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดให้กระบวนการชันสูตรพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสอบสวน โดยไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างขององค์กรในส่วนของการพิสูจน์การตายทางนิติเวชศาสตร์อย่างเพียงพอ การพิสูจน์การตายในแต่ละครั้งจึงเป็นเพียงกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อวัตถุประสงค์ในการสอบสวนเท่านั้น ส่งผลให้การกิจส่วนที่จะต้องมีแพทย์ หรือเจ้าหน้าที่ด้านการชันสูตรกล้ายเป็นภารกิจของหน่วยงานต้นสังกัดที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการขององค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์การตายมีหลักประกันความเป็นอิสระและความเป็นกลางไปพร้อมกับการสั่งสมความเชี่ยวชาญ และสร้างมาตรฐานการชันสูตรพิจารณาให้เป็นเอกภาพ จึงเห็นควรให้แยกกระบวนการชันสูตรพิจารณาออกจากกระบวนการสอบสวน โดยกำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพิจารณาเป็นการเฉพาะ และมีหน่วยงานทำหน้าที่ในการพิสูจน์การตายที่ไม่ได้สังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน การควบคุมตัวการปราบปรามหรือการจับกุม โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า กระทรวงสาธารณสุข มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ด้านนิติเวชศาสตร์ และมีการจัดระบบในการส่งต่อให้แพทย์ที่เชี่ยวชาญด้านนิติเวชศาสตร์ภายในโรงพยาบาลหรือในเขตสุขภาพอยู่แล้ว^{๗๖} การอนัยการกิจด้านการชันสูตรพิจารณาให้แพทย์เป็นองค์กรเจ้าหน้าที่หลักในการสืบสวนและค้นหาสาเหตุและพฤติกรรมที่ตาย จากนั้นจึงส่งรายงานการตรวจสอบพิสูจน์การตายให้แก่พนักงานสอบสวนนั้น นอกจากจะช่วยประกันความเป็นอิสระและความเป็นกลางของกระบวนการชันสูตรพิจารณาแล้ว การแยกออกจากกระบวนการสอบสวนเป็นระบบแพทย์ (medical examiner) ยังช่วยให้ญาติผู้ตายสามารถรับทราบขั้นตอนตลอดจนเนื้อหาของรายงาน

/การตรวจ...

การตรวจพิสูจน์ได้ ทั้งยังทำให้มาตราฐานการชันสูตรและฐานข้อมูลเกี่ยวกับการตายสามารถเชื่อมโยงกัน ไปได้ทั้งระบบด้วย

๕. ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นสมควรมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งได้ ๆ เกี่ยวกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ต่อรัฐสภา คณะกรรมการตุรุษนัมตี้ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการคลัง และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) และ มาตรา ๔๒ ดังนี้

๕.๑ ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๕.๑.๑ มาตรการระยะสั้น

(๑) ให้คณะกรรมการตุรุษนัมตี้พิจารณาอนุมัติให้กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสถาบันนิติเวชวิทยา สำนักงานตำรวจนครบาล แพทย์แผนไทย ร่วมกับพิจารณาแนวทางในการตรวจพิสูจน์ช้ำ เพื่อให้มีมาตรฐานและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยอาจนำประกาศกระทรวงวิทยาลัยพยาธิแพทย์แห่งประเทศไทยว่าด้วย พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๔ ชุดที่ ๑ ที่ ๒๕/๒๕๖๓ เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการผ่าศพกรณีการร้องขอให้ผ่าช้ำ (Reautopsy Guideline) ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓ มาประกอบการพิจารณา

(๒) ให้คณะกรรมการตุรุษนัมตี้พิจารณาอนุมัติให้กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกระทรวงยุติธรรม กระทรวงการคลัง และสำนักงานตำรวจนครบาล พิจารณาแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการขนส่งศพเพื่อทำการผ่าพิสูจน์หรือแยกธาตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๕

๕.๑.๒ มาตรการระยะยาว

(๑) ให้คณะกรรมการตุรุษนัมตี้พิจารณากำหนดหน้าที่และอำนาจ ตลอดจนภารกิจด้านชันสูตรพลิกศพไว้ที่กระทรวงสาธารณสุขเพื่อให้มีความชัดเจน โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้านบุคลากร ทางการแพทย์จากหน่วยงานด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะการกำหนดโครงสร้างอัตราค่าตอบแทนที่สมเหตุสมผล ต่อแพทย์สาขานิติเวชศาสตร์เพื่อจูงใจบุคลากร

(๒) ให้กระทรวงสาธารณสุขปรับปรุงครอบอัตรากำลังในโรงพยาบาลหรือสถานให้บริการด้านสาธารณสุขอื่น เพื่อให้มีตำแหน่งแพทย์นิติเวชไปประจำอยู่ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทั่วประเทศ โดยจะต้องแยกสายงานต่างหากจากแพทย์ที่ทำการรักษาผู้ป่วยตามโรงพยาบาล หรือสถานที่ให้การบริการด้านสาธารณสุขอื่น เพื่อให้มีความก้าวหน้าในสายอาชีพของตนเอง

๓) ให้กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับคณะกรรมการแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และสำนักงานตำราจแห่งชาติ ประสานความร่วมมือในการกระจายแพทย์นิติเวชไปยังพื้นที่ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงอัตรากำลังสำหรับแพทย์นิติเวชในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ในการซั่นสูตรพลิกศพ ตลอดจนการผ่าศพให้ครอบคลุมทุกห้องที่

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง

คณะกรรมการดูแลรักษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องผลักดันให้มีการศึกษาและยกย่องกฎหมายเพื่อแก้ไขกระบวนการซั่นสูตรพลิกศพทั้งระบบ โดยจะต้องคำนึงถึงการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และการพัฒนามาตรฐานความรู้ด้านนิติเวชศาสตร์ให้เป็นเอกภาพ โดยพิจารณาอย่างกว้างขวาง ที่กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และขั้นตอนของการซั่นสูตรพลิกศพขึ้นใหม่ให้ครอบคลุมในประเด็น ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ แยกกระบวนการซั่นสูตรพลิกศพออกจากกระบวนการสอบสวน และ ยกระดับสำนวนซั่นสูตรพลิกศพให้มีความโปร่งใส เป็นกลาง และเป็นอิสระจากกระบวนการแสวงหา พยานหลักฐานอื่น ๆ ในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวน

๕.๒.๒ ให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่และอำนาจในการ ซั่นสูตรพลิกศพและผ่าศพ เพื่อประกันความเป็นกลางในการทำหน้าที่และเพื่อให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลกัน ระหว่างกระบวนการสอบสวนและการพิสูจน์การตาย

๕.๒.๓ ประกันความเป็นอิสระของเจ้าพนักงานผู้ซั่นสูตรพลิกศพทั้งในเชิงสถาบัน และตัวบุคคล โดยจะต้องไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลด้านการสอบสวน หรืออยู่ภายใต้การบังคับบัญชาหรือกำกับ ดูแลของหน่วยงานที่อาจมีความเกี่ยวพันกับการตายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ต้องรับรองความเป็นอิสระของ เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการซั่นสูตรพลิกศพทุกขั้นตอน ได้แก่ เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ ในการตรวจสอบที่พบรศพ เจ้าพนักงานเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน และเจ้าพนักงานซั่นสูตรพลิกศพ

๕.๒.๔ การพิสูจน์การตายจะต้องไม่จำกัดแต่เพียงการค้นหาความจริงว่าเป็นการ ตายที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญาหรือไม่ หากแต่อาจเปลี่ยนไปตามประโยชน์หรือความมุ่งหมาย ของการตรวจพิสูจน์ศพนั้นด้วย เช่น การพิสูจน์อัตลักษณ์ของศพนิรนาม หรือศพที่อาจเสียชีวิตจาก ภัยพิบัติ เป็นต้น ดังนั้น กฎหมายดังกล่าวจะต้องมีเนื้อหาที่สร้างความชัดเจนในเรื่องดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) การซั่นสูตรพลิกศพและการตรวจพิสูจน์ศพจะต้องบูรณาการและพัฒนา องค์ความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์ ตลอดจนพัฒนามาตรฐานในการทำงานด้านนิติเวชศาสตร์ให้เป็นไปใน ทิศทางเดียวกัน

(๒) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการเก็บสถิติเพื่อประโยชน์ในทาง การแพทย์และการสาธารณสุข เช่น การประเมินภาวะความเสี่ยงจากโรคบาด การประเมินปัจจัยการตาย หรือสาเหตุการตายของอาการเจ็บป่วยในกลุ่มประชากร เป็นต้น การรวมสถิติเพื่อประโยชน์ในการ

ป้องกันและป้องปราบอาชญากรรม หรือการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลทะเบียนราชภัฏที่ต้องเชื่อมโยงกับกรณีที่กระบวนการพิสูจน์การติดตามเครื่องสิ่นแล้ว

๓) ต้องกำหนดให้มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเก็บศพและทำลายศพนิรนาม
ที่ไม่สามารถพิสูจน์อัตลักษณ์ หรือไม่อาจตามหาญาติของผู้ตายได้ โดยจะต้องมีกระบวนการประกาศต่อสาธารณะ และให้ระยะเวลาพอสมควรในการคัดค้านหรือพิสูจน์ยืนยันความเกี่ยวข้อง

๔.๒.๕ กำหนดให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้มีการซันสูตรพลิกศพและการผ่าศพได้ นอกจากนี้อีกเงื่อนไขในการซันสูตรพลิกศพที่เป็นดุลพินิจของฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๙ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อมิให้เกิดการผูกขาดการใช้ดุลพินิจไว้แต่เพียงฝ่ายรัฐ และเพื่อให้ญาติผู้ตายมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความจริง

๔.๒.๖ กำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการซันสูตรพลิกศพ ในทุกกระบวนการให้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปสืบสวนหรือสอบสวนสถานที่ตาย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ซันสูตรพลิกศพจะต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านนิติเวชศาสตร์หรือนิติวิทยาศาสตร์ ส่วนแพทย์หรือพนักงานแยก RATE ที่ทำการผ่าพิสูจน์ศพ ก็จะต้องกำหนดคุณสมบัติของแพทย์ผู้ทำการผ่าศพ ให้เป็นแพทย์นิติเวช หรือพยาธิแพทย์

๔.๒.๗ กำหนดช่องทางการมีส่วนร่วมของญาติผู้ตายในกรณีดังนี้ด้วย

(๑) มีการแจ้งความคืบหน้าของกระบวนการซันสูตรพลิกศพแก่ญาติของผู้ตาย เป็นระยะ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวได้รับทราบขั้นตอนและสิทธิ์ต่าง ๆ ต่อไป

(๒) กำหนดให้ญาติผู้ตายมีสิทธิในการเข้าร่วมการซันสูตรพลิกศพหรือการผ่าศพด้วย เว้นแต่กรณีอาจเป็นการขัดขวางต่อกระบวนการการทำงาน ประวิงเวลาการทำงาน การร้องขอโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดช่องทางในการร้องขอภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายด้วย

(๓) กำหนดหลักเกณฑ์ในการร้องขอให้มีการตรวจพิสูจน์ช้ำ หรือกระบวนการร้องขอให้ปล่อยศพเพื่อดำเนินการผ่าพิสูจน์ศพที่หน่วยงานอื่นต่อไป

๔.๒.๘ กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีกระบวนการพิจารณาองรับการได้ส่วนการติดตามเพื่อค้นหาความจริงในสำนวนการซันสูตรพลิกศพ ดังนี้

(๑) กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่ากระบวนการพิจารณาได้ส่วนการติดตามเพื่อกระทำการในศาลแพ่งเรื่องทุกกรณี

(๒) กำหนดกระบวนการพิจารณาได้ส่วนเพื่อพิจารณาคำร้องขอให้แก้ไข หรือทบทวนคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้ทำการซันสูตรพลิกศพในกรณีที่ไม่เห็นด้วยกับผลการซันสูตรพลิกศพนั้น

(๓) กำหนดกระบวนการพิจารณาได้ส่วนกรณีที่มีรายงานผลการซันสูตรพลิกศพ หรือพิสูจน์ศพที่ไม่ตรงกันระหว่างหน่วยงาน

ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวสมควรจะต้องใช้ระบบไปส่วนเพื่อไม่เป็นภาระแก่
ญาติของผู้ตายในการเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว และเป็นกระบวนการที่แยกต่างหากจากกระบวนการพิจารณา
คดีอาญาสามัญ

๖. ยติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุม
ด้านการคุ้มครองและมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๓๕/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน
๒๕๖๕ จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และ
ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เกี่ยวกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพ
เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ไปยังคณะรัฐมนตรี รัฐสภา กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข
กระทรวงการคลัง และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) ประกอบมาตรา ๔๒ เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางปรีดา คงเป็น

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุชาติ เศรษฐนาลินี

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวศศยามล ไกยูรวงศ์

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นายวสันต์ ภัยหลีกเลี้ยง

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวสุภัตรา นาคะผิว

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

